

BOTVIDSBYGDEN

NR 1

APRIL 2006

Äggrullning

Att den sydsvenska traditionen att rulla ägg är en följd av kulturpåverkan söderifrån är uppenbart. I Tyskland utfärdades år 1615 förbud mot att under påskhelgen leka med röda ägg i kyrkan och på kyrkogården.

Även i England och Frankrike förekom äggrullning under 1600-talet. Det har dock närmast ansetts vara holländarna som förmedlat traditionen till Norden.

Även vår egen generation känner till seden att rulla påskägg från en lutande tegelpanna. Läs mer om påsklekarna på sid. 3.

Botkyrka Hembygds gilles styrelse 2006. Fr. vänster: Lars Ax, Birger Sjöberg, Hans Caroll, Ingrid Avelin, Ake Palm, Arne Mattsson, Ann-Britt Palm, saknas på fotot. Foto: Karin Mattsson

Årsmöte på Trädgårdstorp

FREDAGEN DEN 10 MARS 2006 hade Gillet årsmöte. Det var ca 35 medlemmar som hade hörsammat inbjudan. Till ordförande för mötet valdes Arne Eriksson och som sekreterare Ann-Britt Palm då den ordinarie, Lars Ax fått förhinder. Därefter vidtog val av styrelse och övriga funktionärer. Innan årsmötet avslutades avtackades de avgående kommittéfunktionärerna för det arbete de lagt ner. Genom Trivselkommitténs försorg bjöds vi därefter på en härlig fiskosoppa och bröd därtill, vi avrundade det hela med kaffe och toscakaka. En förteckning över de valda styrelse- och kommittéfunktionärerna finns som bilaga till Botvidsbygden.

Ann-Britt Palm i skrivartagen Foto: Arne Mattsson

BOTVIDSBYGDEN

TIDSKRIFT FÖR BOTKYRKA HEMBYGDSGILLES MEDLEMMAR

ANSVARIG UTGIVARE: Ingrid Avelin, Tel. 08-771 15 12

REDAKTION: Arne Mattsson, Tel/Fax 08-530 371 16

Edi Marhold, Tel. 08-778 29 45

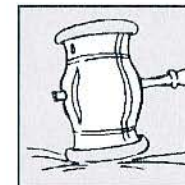
TRYCK: Typografiska Ateljén AB, Tumba

Sista manusdag för bidrag till nr 2 2006 är den 20 september 2006.

INGRID AVELIN, ordförande

Pappägg använda på 1920- och 30-talet. Pappägg med färgglad utsida med glada påskmotiv eller dekorativa mönster fanns redan i slutet av 1800-talet. Idag finns även ägg klädda med stanniol i glänsande färger och ägg i plast.

Ännu är det vinter, snön lyser vit i solskenet, några molnslöjor drar bort över himlen - men vi tycker nog att det borde vara vår nu.

Påskan närmar sig med stormsteg, hos oss häruppe i Norden, var det ont om ägg under vintern. När våren kom började dock hönsen att värpa igen - hur skall det nu gå? vi vill ju ha ägg till påsk. Det ordnar sig nog, liksom allt annat, vi får säkert ägg även denna påsk.

Äggseder finns många. Från Tyskland kom sockeräggen i början av 1900-talet, tittäggen med en bild inuti har "återuppstått", numera finns även kurser för att göra sådana själv. Idén med pappägg, som vi brukar ge bort, kommer också från Tyskland. I många länder har man tävlingar i att måla påskägg, tursamt nog är de urblåsta, så att man kan spara dessa konstverk.

Annandag påsk var det fritt fram för lekar. I södra Sverige var det vanligt med äggrullning, t.ex kunde man rulla ett ägg nerför en plank som lutade - det ägg som rullade längst vann naturligtvis, man kunde också rulla ägget nerför en grässlutning, ytterligare varianter var att försöka

träffa ett ägg, som någon annan rullat i väg. Äggpickning lever också kvar, man håller ett hårdkokt ägg i handen och stöter det mot ett annat ägg. Det ägg som går sönder i bägge ändarna har förlorat.

Även mycket skrock förekom. Om man stack hål på ägget och lät äggvitan droppa ned i ett glas vatten trodde man att formen skulle berätta om framtiden - försök! Men man trodde också att man fick vartor om kokvattnet från ägg råkade komma på händerna!

Det är många som känt sig krassliga - det finns bot! Rör vid ett långfredagsägg, leta reda på en myrstack på påskafton och begrav ägget. Gå inte i närheten av myrstacken förrän du är säker på att myrorna har ätit upp ägget. Då blir du frisk!

Och ni killar som sköter gräsmattan, det kan vara bra att veta att liarna, (gäller väl även knivarna i maskinen) inte blir slöa om man krossat ett ägg i handen och äter upp både ägg och skal!

Till alla en Glad Påsk - jag flyger iväg - det är nog ingen som ser vad det svarta "lilla odjuret" är som sitter på kvasten!

KULTUR I RIKSTEN

Runstenen vid Alfa Laval (tidigare vid Spåntorp under Riksten) med texten: "Björn och Holm...reste denna sten efter Kättilbjörn sin fader. Gud hjälpe själen. Teckning av Sven-Gunnar Broström

Just nu planerar Botkyrka kommun för den första byggnadsetappen av bostäder på f.d Tullinge flygfält eller F18 som det också en gång hette. Liksom på alla andra ställen i kommunen där man ska bygga måste man undersöka om det finns några kulturlämningar som kommer att beröras av exploateringen. Som vanligt finns det även i Riksten en hel del att ta hänsyn till vilket jag här skall beskriva kortfattat.

STENÅLDERN

Hanveden på inre Södertörn är den del av Stockholms län som först steg upp ur havet efter istidens slut. Man tror att de första människorna kom hit redan för 9000 år sedan. Det äldsta vetenskapligt bevisade fyndet är ca 8000 år gammalt. Det kommer från Eklundshov intill Tullinge flygfält. Här fann arkeologerna för ett 10-tal år sedan en boplatz som delvis under-söktes när Grödingebanan byggdes. Vid denna tid gick havet drygt 50 meter högre än idag och hela flygfältsområdet bestod av en grund havsvik med fina sandstränder. Vid dessa stränder bodde tidvis en eller flera grupper av människor som huvudsakligen levde av jakt och fiske. Inför exploateringen av Friluftsstaden RIKSTEN gjorde arkeologerna 2004 en så kallad arkeologisk utredning. Då fann man många lämpliga platser där dessa människor kan ha bott eller uppehållit sig. När sådana områden berörs av den nya bebyggelsen måste den som bygger bekosta en arkeologisk undersökning. Inom den första byggnadsetappen i Riksten finns två

sådana områden där man funnit lämningar från stenåldern. Genom att undvika byggnation på dessa två platser har man sluppit dyrbara utgrävningar.

JÄRNÅLDERN

När landet efter ett par tusen år hade stigit så mycket att Rikstensområdet blev torrlagt flyttade människorna härifrån och ut till den nya kusten. Det var troligen först långt senare under äldre järnålder (500 f.Kr – 500 e.Kr.) som man återkom hit. Man har nämligen funnit ett mindre antal gravar i området som med hjälp av läge och form kan dateras till denna tid. De människor som nu bodde här var sannolikt från en bondekultur. De har troligen levt gott här och så småningom utvecklat bosättningen. Under yngre järnåldern fanns här en permanent bybildning som kanske redan vid denna tid fick namnet RIKSTEN. Nära det nuvarande Rikstens säteri finns ett par gravfält varav åtminstone ett verkar vara från vikingatiden. Intill torpet Spåntorp utefter den ursprungliga infartsvägen norrifrån till gården stod tidigare en runsten som numera återfinns vid Hamra gård i Tumba.

HISTORISK TID

Bland lämningar från historisk tid i området är det naturligtvis Rikstens säteri med sina byggnader som är de viktigaste lämningarna. Riksten var också den gård i Botkyrka som hade flest torp och många av dessa är bevarade i gårdens omgivning. Inom flygfältsområdet låg för 100 år sedan många nu försvunna torp. Namnen på dessa

var Spåntorp, Korstorp Norra och Södra Underhållet, Annaberg och Norrport. Av dessa finns bara torpet Norrport och Rikstens skola kvar men tyvärr i dåligt skick. Den senaste årsringen av bebyggelse i området är flygflottiljens anläggningar från 1940-talet. De flesta av dessa byggnader kommer att bevaras men med förändrat användningssätt. Redan i dag har man ju byggt om de flesta kasernerna till studentlägenheter.

Om kommunens tidplaner går som beräknat kommer de första invånarna i den nya friluftsstaden att flytta in om ett drygt år. Då kommer de att bo på en plats som var befolkad redan för 8000 år sedan. □

Sven-Gunnar Broström

Julgransplundring på Trädgårdstorp

Det var en riktig vinterkväll med snö och 12 minusgrader. Den traditionella julgransplundringen samlade ett 50-tal gäster. Festen tycks bli mer och mer populär. Kanske beror det på det goda rykte som den vällagade maten har fått. Vi fick en intressant entrérätt i form av en drink, gaspacho, toppad med en grönsak samt ett gott bröd därtill. Varmrätten var fläskfilégryta med ris. Till detta fick vi rödvin. Deserterna var en fruktsallad med kardemummavispgrädde, med en spännande brytning. Middagen avslutades med kaffe och kaka. Under middagen sjöngs bordsvisor med blandad framgång, ackompanjerade av Enar och Arne på dragspel. Sedan var det dags för traditionella jul och ringlekar. Julgranen fick vi inte kasta ut då det var en varpvinda behängd med godispåsar. Ett stort tack till alla som hjälpt till att få denna kväll så lyckad. □

Trettondagsdansen

Foto: Janne Asterhag

TRETTONDAGSDANSEN genomfördes den 5 januari 2006 och har nu blivit en trevlig återkommande dansfest att starta det nya året med. 98 personer deltog på årets fest.

Festen är en gammal tradition som startades på initiativ av vår före spelman Eskil Andersson. Nästa år har vi 20-årsjubileum. De första 12 åren hyrde vi Broängsskolans matsal och aula. Som allra mest har det varit över 200 gäster. För sju år sedan flyttade vi festen till Trädgårdstorp, där vi numera kan ta emot max 100 gäster.

Rent praktiskt går festen till så att man tar med egen mat och dryck, som intas vid dukade bord. Arrangörerna bjuder på drink före och kaffe/kaka efter maten. Det är 6 st herrar som arrangerar, bakar, dukar, kokar kaffe m.m.

Årets fest var som vanligt en succé. Ryktet om festen hade spridit sig så att vi hade gäster även från Nynäshamn. Det var en mycket dansant publik som trädde dansen till Enars trio. Ett stort tack till arrangörerna för en trevlig fest. □

Siv & Hasse

Brotorp - Ryttartorp under Ensta

På 1960-talet blev vi lyckliga "ägare" till det lilla torpet Brotorp det vill säga vi fick arrendera det av den dåvarande ägaren (Norrby). En lycka utan like. Jag har alltid svärmat för små röda stugor och finare och vackrare än den här kunde man inte önska sig.

Ett underbart gammalt torp från 1600-talet med syrenhäck runt omkring och en härlig trädgård med träd, buskar, jordgubbsland, hallonbuskar och blommor i mängder.

Det sades att torpet var byggt på 1600-talet och att "Kungen" Karl den XI varit i stugan. Min yngsta son (som då var 9 år) och jag lånade alla böcker vi kunde finna på det fina lilla biblioteket och sedan låg vi på den härliga gräsmattan och läste om Karl den XI och hans häst Brandklipparen.

Tänk, här där vi låg kanske Brandklipparen gick och betade medan kungen var inne i stugan. Min man, som var mera salig av sig "fnös" en aning och kom med den mera realistiska kommentaren: "vad fan hade kungen i en sån här liten stuga att göra?"

En tid senare kom några män från Riksantikvarieämbetet och ville besiktiga stugan som skulle K-märkas. Jag passade på tillfället att

fråga om Karl den XI verkligen hade varit i stugan. Jodå, det stämde precis. Kungen skulle låta bygga 200 nya soldattorp och hade givit Erik Dahlberg, den kände arkitekten m.m., uppdraget att rita modellen till stugorna. Brotorp var den första som byggdes och när den var färdig var kungen där ute tillsammans med Erik Dahlberg för att besiktiga och godkänna stugan, vilket han gjorde sedan han gått runt och synat det lilla huset.

Av alla de andra torpen som fanns i närheten var det nu bara Brotorp som stod kvar i sitt ursprungliga skick. De andra hade under årens lopp fått verandor och andra ut- och tillbyggnader. Ett torp stod inte så långt från Brotorp - på andra sidan vägen - men såg helt annorlunda ut efter till- och utbyggnader.

Brotorp hade en liten förstuga som man kom in i - nu för tiden med en rosabloomig tapet och sedan kom man in i det "srora" enda rummet förutom en liten kammare vid sidan om. Den gamla spisen i "allrummet" var helt orörd och fungerade som förut och var enligt sotaren som kom då och då ett museiföremål! Och i fönstren var de fina gamla rutorna - en del hade väl gått sönder och förnyats under årens lopp.

Någon tidigare invånare hade så småningom inrett ett litet rum och "garderob" däruppe. Och när jag gick upp för den gamla trappan som stod alldeles intill ytterväggen, kunde jag mellan de olika stockarna ta på och känna mossan - där i begynnelsen någon soldat stått och "drevat in mossan och annat för att göra det varmt och fint för sin familj.

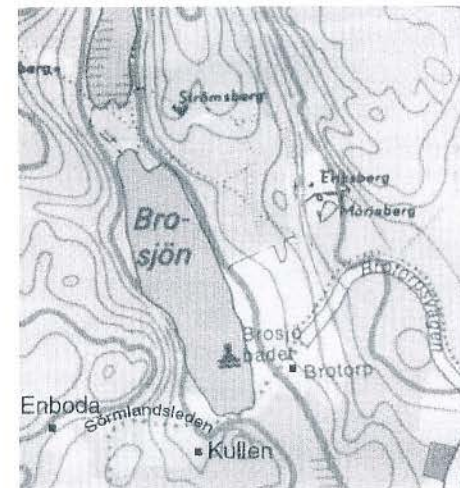
En dag när vi satt ute i solen och drack kaffe stannade en bil vid den lilla ingången genom syrenhäcken. Det visade sig vara 3 "barn"

som var födda i stugan och bott där, storebror var 90 år, hans syster var 85 och så var det lillebror som bodde i Amerika och firade sin 75-årsdag med att åka hem till Sverige och fira den stora dagen här. Bl.a. med att åka ut och titta på det gamla barndomshemmet. De var så försynta och vänliga - ville inte störa - och blev så lyckliga när vi bjöd in dom på kaffe i stugan. Det var så mycket "Å...minns du...och kommer du ihåg" och vi fick höra många roliga saker om hur de haft det som barn. Inga dubbla fönster på den tiden. När de vaknade på morgonen trängde vinterkylan igenom med ett tjockt lager med is på fönstren, kaffeskvätten som var kvar i pannan var bottenfrusen. De fick snabbt klä på sig och huttrande springa i väg till skolan som låg bortåt Södertälje.

Tvårs över den lilla smala vägen låg ladorna, den stora vackra ladan som brutalt brändes ner vid den stora förändringen (d.v.s. byggnationen av fotbollsplan och parkeringsplats, senare också ishockeyrink). På soldattiden kunde man hålla sig med häst och ko, en gås etc. Utedasset, verkade tillbyggt senare. Tomten var stor och vacker med fina växter, blommor, jordgubbsland, hallonbuskar etc. mycket beroende på den förra familjens fina skötsel och omvårdnad. För oss var det att fortsätta och underhålla och glädjas åt det vackra.

Brunnen låg inte långt från huset - den var väldigt liten, men alltid fanns det friskt vatten. Ett jättelikt äppelträd så stort att man först knappast trodde att det var ett äppelträd. Enligt undersökning hos experter var äpplena av en gammal sort, som numera inte finns. Antagligen var trädet lika gammalt som huset.

Hembygdshälsning från Anna-Greta Paulsen

Brotorps vidare öde.

Familjen Paulsen upplevde att deras idyll blev naggad i kanten då samhället trängde på, friden var ej som förut. Anna-Greta med familj hittade sitt nya paradiset på Värmdölandet.

Brotorp hyrdes ut till SMU-föreningen som försökte sig på caféverksamhet i liten skala i samband med att badet blev mer etablerat. Botkyrka kommun var nu ägare till marken - och ett flertal torp i grannskapet, ett friluftsområde med el-ljusspår, promenadstigar och bad. Fotbollsplanen och ishockeyrinken blev parkeringsplats. Brotorp (ryttartorpet) brändes ned i början av 1990-talet av vandaler, även en del andra torp gick samma öde till mötes.

Endast torpgrunden och dess kvarvarande kulturväxter med fruktträd vittnar om var husen har legat.

Källa: Grödingebladet 1/03 med tillstånd av Bo Sigerlöv.

HÅGELBY GÅRD - 147 43 TUMBA

Lunch
Söndagar
Festvåning
Catering

Tel: 08-530 378 87 alt
08-530 624 03

E-post: info@hagelbyhus.se
Hemsida: www.hagelbyhus.se

VÄLKOMNA!

Bert Ek - Thomas Bjurholm

AWE Sport AB

Erik Vehmas

Botkyrka Hantverksby
Sadelmakarvägen 11A

Tel: 778 53 21

GYNNA VÅRA ANNONSÖRER

- Sjukgymnastik
- Massage
- Akupunktur
- Sekvensträning
- Vattengymnastik

Gunilla Gavell-Mohlin

Dipl. massör

Sadelmakarvägen 6 n.pl.

Tel: 08-778 88 20

Behöver du hantverkstjänster?

Jag fixar det mesta till humana priser.

Birger Sjöbergs Byggservice

073-650 75 76 | 08-778 86 42